

Aquesta edició de l'obra completa de Josep Pla, quan va començar a aparèixer, fa més de deu anys (el primer volum, *El quadern gris*, és del 1966), s'anunciava com a definitiva i amb un total d'una trentena de volums. Heus ací, doncs, que amb el present s'arriba ja al límit anunciat. I queda encara molt de material per publicar, abans no s'arribi al final. El Pla grafòman que ens descrivia Joan Fuster en l'estudi introductor de la col·lecció, ha superat totes les previsions. I cal congratular-se'n. Perquè, tot i evitant la identificació entre quantitat i qualitat, en aquest cas, la immensitat de l'obra forma un tot únic en el qual allò que hi ha de dolent, sovint sense palliatius, no pot separar-se de tot allò que és extraordinàriament bo, d'aquelles magnífiques planes que cal comptar entre les més ben escrites en prosa catalana de tots els temps.

La de Pla és una literatura tan i tan poc literatura, a la vegada, que no resulta pas còmode tractar-lo de passada, en una simple ressenya. Perquè el món de Pla, tot i ser aquest món que palpem, sentim i respirem cada dia, és vist com aquella música que *avant toute chose* és el component únic de la realitat, de l'única realitat. Pla ha descartat la literatura, *le reste* verlainià, de la seva obra. L'ha descartat perquè, racionalista i escèptic, no s'interessa sinó per la vida, per submergir-se ell mateix en la realitat. Veure, sentir, gustar, tocar... Però aquest materialisme és el que l'ha fet, també, més literari que ningú. Un bon crític de començament de segle, Jeroni Zanné, afirmava que l'amor a les coses velles estenia la vida de l'home que el sentia fins a l'infinit, a través del temps. Doncs bé: Pla, de manera semblant, eixampla la seva en el temps i en l'espai. Sobretot en l'espai: en el paisatge, en la terra, en el clima que l'envolta. I intenta captar-hi la «música» amagada: el palpit d'un paisatge, d'una terra, d'una història, d'un temps, d'unes vides anònimes... L'obra de Pla és una contínua aproximació a la seva pròpia experiència vital de la realitat que l'envolta. L'objectiu de la seva obra és aquesta gran realitat que s'amaga sota la superfície externa de les coses, aquella *vita rerum* que no es dona i que només permet aproximacions. Aquesta no és, però, per a Pla, una realitat metafísica. Sinó material i captable a través dels sentits. No li valen simbolismes. Tan sols el llenguatge planer, i aparentment directe, del reportatge periodístic. D'aquí que Pla sigui també un realista, un memorialista.

Un dels trets que deriven del concepte

d'obra literària que utilitza Pla —concepte d'una complexitat evident— és l'absoluta destrucció de les barreres que separen els gèneres literaris. Joan Ferraté, en un estudi publicat a «Laye», assenyalava com a impròpies les discussions sobre si *El carrer estret* era o no una novel·la. Venia a dir que tota l'obra de Pla era una immensa novel·la. Igualment, podríem considerar que tota la seva obra no és més que un pròleg, un immens pròleg, a la nostra realitat. O, si es vol, una Guia, el Baedeker del viatger d'avui, intermediari que possibilita la nostra pròpia experiència de la realitat. És curiós de veure com Pla no deixa d'ésser el mateix Pla de sempre, quan escriu una guia turística, descriu un itinerari o tradueix la seva visió de la geografia. Una guia, tots ho sabem prou, és sempre una limitació: conté un angle de visió i una tria d'elements que potser no satisfacin el viatger. Al capdavant, però, potser li sigui, al viatger, el que li permeti realitzar el viatge i fer-se amb la seva pròpia experiència. Els catalans que hem patit la postguerra ens ha calgut recuperar el sentit de la terra, de la història, del nostre temps. Pla ha estat una guia. Podem blasmar-lo, rectificar-lo o estar-hi d'acord, però ningú no pot negar a quina realitat es refereix la seva obra i de quina realitat parteix. ¿No és, en gran part, aquest, el sentit de l'obra del Pla de la postguerra?

Cal lloar, doncs, que siguin unes guies les que constitueixen el volum trentè de la seva *Obra completa*. Unes guies turístiques, sense més ni menys. La menys «literatura» de la literatura de Pla. I més encara: de les poques obres de postguerra que restaven sense haver estat restituïdes al català. Potser pel seu caràcter instrumental i pragmàtic. La rectificació de Pla, en aquest, punt, és una prova de coherència amb ell mateix i amb tots nosaltres.

Unes guies, doncs. Uns «llibres per a tothom», «per a les persones, diríem, normals que tracten purament d'informar-se sense llàgrimes», segons les mateixes definicions de Pla. La de *La Costa Brava*, la de *Mallorca*, *Menorca i Eivissa* i la de *Catalunya*. El destí és, simplement, el d'informar el viatger —el lector curiós— interessat per la terra que visita. Interessat per la seva arqueologia i la seva història, per la seva geografia i el seu urbanisme, pels homes i els oficis, pel temps i el paisatge... Pla ens ofereix un llibre que acumula, en un to informal i amè, característiques d'assaig, de llibre de memòries, d'evocacions líriques. El caràcter pragmàtic, pròxim a un Baedeker, que aquestes guies ha-

vien tingut en major grau en anteriors edicions, especialment les dues primeres (indicacions d'hotels, de comunicacions, trens i autobusos, etc.), ateses les immenses transformacions d'aquests darrers anys provocades per la plaga turística (desinteressada de la nostra realitat), han anat cedint el lloc a la voluntat de traduir el seu propi estat d'esperit davant «un país que he conegut i he estimat profundament». Per això, malgrat l'es-

tructuració en itineraris, aquestes guies s'aproximen més al model del viatge a Itàlia de Goethe, que no pas a un Baedeker. Tal com explica el mateix Pla, les ha escrites amb la intenció d'arribar a «la rel profunda que expliqués d'una manera coherent i molt personal un paisatge fascinant i els homes que hi habiten».

JORDI CASTELLANOS

Carles SINDREU I PONS: *Obra poètica*, volum 1: *Darrera el vidre* (1915-1920). *Radiacions i poemes* (1920-1928). Barcelona, Llibres del Mall, 1975, 220 ps.

El volum, condecorat amb dibuixos de Miró i amb textos de Riba, Llates, Foix, Pere Quart i Brossa, conté els dos primers llibres del poeta, amb més precisió, el primer i el tercer dels publicats: *Radiacions i poemes* (1928) i *Darrera el vidre* (1933). Sindreu fou, tot d'una peça, fill de fabricant, escriptor, jugador de tennis, activista de l'art nou i antiquari. Com a escriptor, aprofità la lliçó costumista d'un parent seu il·lustre: Joan Pons i Massaveu. Però, la lliçó, almenys en els anys de pre-guerra, la potencià amb una colla d'idees noves. De fet, amb un «desig de trencar motllos —en ei possible—, i un afany de dir les coses d'una manera nova, viva i directa, una mica agressiva i sobretot breu i esquemàtica». En efecte: l'interès de Sindreu oscil·la entre la vida natural («Jo sóc home d'aplecs») i el món de les màquines, més, confongué l'una amb l'altre: «Entre els arbres verds / La telefonia / Amb els ulls oberts»; «Les plaques vibratòries dels meus / Auriculars / Són fetes amb els pètals de gardènies dormides.» En conjunt, el seu, diu Riba, era «un món clar de coses. Al mig, dins un cristall preservador, una adolescència que —oh meravella!— no cerca unitat en cap sentiment altisonant. Salta de la sang un somriís o un sospir. El món, sensible, gira un instant entorn, brusc, calidoscòpic, il·limitat; i s'atura en la fluida indecisió de l'humor —reconeixent-se». Els dos llibres són fruit d'una humanitat inquieta, a voltes, melangiosa («Retorn a ciutat»), d'altres, oberta i incisiva, que reflecteix, com un mirall, la vida,

la seva vida. Una humanitat que, amb procediments trets de l'Avantguarda, intenta d'elaborar un sistema verbal que, d'una manera violenta, posa en relació camps d'observació allunyats i fins oposats. Una Avantguarda, amb tot, més lligada a un Futurisme en declivi o a l'*Art Nouveau* que a la més actual, i corrosiva, de dadaïstes i surrealistes. A vegades, fa pensar en Salvat-Papasseit («Noves vibracions»); més sovint, en algunes de les troballes de Gómez de la Serna, més exactament, en en el joc d'observació/metàfora, d'epigrama/aforisme de les gregueries: «Les ombres de les esglésies fan olor de pa moreno»; «Quan dins les tuberies de cautxú del cervell passen les idees sonores, els cabells esdevenen filaments metàl·lics i en clenxinarnos fem música»; «Els rellotges acabats de fabricar senten una petita coïssor en la pel·vis en eixarrancar-se les agulles». Amb les gregueries, obté els seus resultats més dolços amb els calligrames («Pleniluní») i, encara, amb els de tema esportiu, dels quals, aquí, només dona una mostra no del tot afortunada: «Futbol». Sindreu, per les seves conferències a la manera de Gómez de la Serna, per la seva activitat dins l'ADLAN i, sobretot, per la idea de lligar la literatura amb l'esport i per la funció que assigna a les imatges i els materials amb què treballa, fou, és, un personatge important dins l'Avantguarda de la pre-guerra. Una importància potser secundària, però importància a la fi.

JOAQUIM MOLAS